

**prof. dr Duško Vejnović, redovni profesor Univerziteta u Banjoj Luci,
predsjednik Evropskog defendologija centra Banja Luka, glavni i odgovorni
urednik naučnih časopisa *Defendologija* i *Sociološki diskurs***

Sukob civilizacija

„Istok i Zapad su pojmovi prave istoriske sadržine“ - Špengler

Svojevremeno je Fridrih Niče, konstatovao, da postoje visine ispod kojih svaka tragedija i patnja – izgledaju manje tragično. Takvim se čine i sva opsežna nalazišta literatura i teorija posvećenih fenomenu sukoba civilizacija. Ukratko, ono izučava sveobuhvatno makro stajalište čovječanstva.

Civilizacije su, kako to Hantington odlično poentira, najviše kulturno svrstavanje ljudi i najširi nivo kulturnog identiteta ljudi. One su finalna nadragdnja kolektivnih konstrukcija, počevši od lokalne, do regionalne i nacionalne, vjerske i na kraju – civilizacijske. Potencijalni iskorak je svrstavanje svih meridijana – ljudi svakog identiteta, u jedno opšte porijeklo – Sapiensa. Istorijski ovakvi trendovi su se pojavljivali u pravilnoj formi utemeljeni u raznovrsne imperijalne i vjerske narative. Usidrene u kosmopolitike vrijednosti transcendiranja specifične, ove i one civilizacije, u jednu zajedničku.

Prvi takav pokušaj je iznjedrila Persija, pokušala nastaviti Aleksandrova Helada. Kasnije, Helenizam gospodari Rimom, koji krunisan Stoicizmom, zlatnom Pax Romana erom – i sam pokušava načiniti jednu civilizaciju. Abrahamske religije su takođe pokušaji, širenje Hrišćanstva i Islama imalo je za cilj pobjedu u toj vječnoj borbi za umove i srca ljudi. Primjeri iz nekoliko posljednjih vijekova su: britanski

zahvat punog spektra rasprsnut na sve kontinente globusa, imperijalni marš Napoelonove Grande Armée usidrene u Prosvjetiteljstvu Monteskjea Loka, Rusoa, Voltera. Takođe tu spadaju i komunistički projekat proleterijatske revolucije koja će uspostaviti opštepravedan sistem lišen ljudskih zala i oskudica. Trenutni, živi i sveprisutni primjer pokušaja opštegloalnog modus operandia je Američka ideja/imperija. Specifičan lifestyle komponovan od: maksimalne slobode čovjeka monade, prirodnih ljudskih prava, konzumerizma, freemarket individualnog odlučivanja, društvena i poslovna mobilnost i fleksibilnost. Ukratko, sve što nas asocira na The American Dream.

Ovaj i ovakav rad, da je pisan: petog vijeka prije nove ere u vremenu Darijeva I Velikog, četvrtog prije vijeka prije Hrista za vremena Aleksandra, Antonina Pija u drugom vijeku naše ere, ili u Kući mudrosti Abasidskog kalifata, ili možda tokom vladavine kraljice Viktorije u 19. vijeku, potencijalno u New York – u padom Berlinskog zida novembra 1989 godine. Vrlo vjerovatno bi nosio naslov Civilizacija, sa izostavljenim sukobom. Danas ipak, situacija stoji znatno drugačije. Svi dosadašnji istorijski pokušaji prevazilaženja mnoštva civilizacija u korist jedne su bili ili neuspješni, ili kratkotrajni. Postoje velike debate u intelektualnim i akademskim krugovima svijeta, pa čak i u omasovljenoj i popularnoj debati na modernim agorama svijeta – društvenim mrežama. Koliko postoji civilizacija danas i kako ih možemo rangirati?

Jedna grupa autora ih odvaja po religiji, po tome onda imamo: Pravoslavnu, Katoličku, Islamsku, Sinsku i druge civilizacije. Druga grupa ide dalje u prošlost i izvodi istorijske civilizacije koje su imale određene ključne karakteristike koje su ih povezivale, na primjer Apoloninska i Faustijanska civilizacije. Treća grupa dijeli čovječanstvo po njihovom nivou prosvjećenosti – kapacitetu za usvajanje kosmopolitiskih i mirnodopskih svjetonazora. Ova grupa uopšteno uzev, dijeli

globus na dva dijela, historijski i posthistorijski svijet. Prvi se po njima još uvijek bavi i koristi prevaziđenim matricama kao što su: teritorija, moć, ponos, rat, nadmetanje, bezbjednost, granicama, kolektivnim. Dok su drugi svijet, posthistorijski, putem emancipacije prevazišao ta pitanja i sada se bavi: pronalaskom individualne sreće, mirom, kooperacionim nenadmetanjem, bezgraničnom saradnjom zasnovanoj na zajedničkim vrijednostima, zaštita životne sredine i razvojem tehnologije.

Posljednja grupa autora, koja se bavi civilizacijama, radi to iz geopolitičke vizure podijele čovječanstva na morem uslovljen Zapad i kopnom uslovljen Istok. Prepoznaje se sveistorijska arhetipska, uvijek ponavljajuća scena sukoba dvije primarne civilizacije – Talasokratije i Telurokratije. Sukob traje zadnjih pedeset vijekova – koliko i civilizovano čovječanstvo od antičkog Egipta do rata u Ukrajini. Navodi se da je ovo sukob koji će se teško, ako i ikada uspijeti prevazići, nebitno jesu li u pitanju Grci i Persija, Atina i Sparta, Rim i Kartagina, NATO i Varšavski pakt, SAD i Kina. Iz same činjenice postojanja onog „drugog“, drugačijeg – dihotomijom mi i oni, i jedna i druga civilizacija će uvijek imati svog antipoda na kojeg će se moći pozvati u rat.